

Enastående förnyelse av kulturarvet

Herman van Hooff

Chef för Unescos Regionala Byrå i Latinamerika och Karibien
Ur förord till

EN ENASTÅENDE ERFARENHET

”UTVÄRDERING AV DEN ALLSIDIGA FÖRNYELSEMODELLEN I
VÄRLDSKULTURARVET GAMLA HAVANNA”

Utgiven av Unesco 2006

Översättning, redigering och foto Eva Björklund

Upprustningen av Gamla Havanna är ett enastående exempel på hur kulturarvets äkthet kan bevaras genom att invånarnas intresse att delta i förnyelsen väcks. Alltsedan Gamla Havanna utsågs till världsarv 1982 har där utvecklats en modell för hållbar upprustning av såväl den byggda miljön som invånarnas livskvalitet. Det visar hur kulturarvet kan användas som faktor i samhällsutvecklingen. Sedan början på 80-talet har Unesco på olika sätt stött upprustningen och 2004 uppdrogs, på uppmaning av stadsantikvarien Eusebio Leal, åt två internationella experter att göra en omfattande och djupgående utvärdering.

Gamla Havanna, uppgång och förfall.

Havanna grundades 1519 vid Havannabukten där hamnen blev knutpunkt för spanska flottan. Under 1500- och 1600-talen byggdes gatunätet upp med sitt system av torg och parker. Under 1700-talet växte befolkning och bebyggelse och lokal barock gav staden sin unika prägel. På 1800-talet tillkom monumentalabyggnader i nyklassisk stil. I mitten av 80-talet började förfallet, när överklassen flyttade bort från överbefolkning, dålig hygien och ohälsa. De gamla palatsen delades upp till slumbostäder med en familj i varje rum, och förföll.

Den historiska betydelsen uppmärksammas

1964 grundades Monumentkommissionen, som första erkännande av kulturarvets betydelse. 1977 lagstiftade nationalförsamlingen (efter allmänna valen 1976) om skydd för det byggda kulturarvet. I början av 80-talet kom upprustningen i gång. Och 1982 utsågs Gamla Havanna till världskulturarv. Med expertstöd från Unesco grundades Centrum för utbildning av tekniker och hantverkare för bevarande, upprustning och museiverksamhet.

På stadsantikvarieämbetet, som grundats 1938 men först efter 1959 fick politiskt stöd, samlades unga antikvarier, arkitekter, ingenjörer, sociologer och kulturarbetare under ledning av Eusebio Leal. Den ambitiösa restaureringen av ett av de centrala palatsen vid Plaza Vieja väckte genom Unescos försorg internationell uppmärksamhet. Utländskt bistånd bidrog till att upprustningstakten och kvaliteten ökade.

Kris och nya lösningar

Den ekonomiska krisen i början på 90-talet satte stopp för i stort sett allt byggande. Men nya initiativ och hållbara modeller uppstod. 1993 antog nationalförsamlingen en speciallag som gav stadsantikvarieämbetet högsta auktoritet för upprustningen av Gamla Havanna: verkställande och ekonomiskt ansvar – intäkter och utgifter - och fullmakt att utveckla internationellt samarbete. 1994 antogs Planen för Gamla Havannas allsidiga förnyelse. Arbetet leds av en tvärvetenskaplig grupp i samarbete med de kommunala institutionerna och med nationella forskarlag.

Framgångsrik och inspirerande modell

Unesco följde arbetet under 90-talet och 2004 inledde två internationellt erkända experter, Fernando Carrión och Sylvio Mutal, utvärderingen med direkt observation på plats av gatumiljöer, torg, byggnader, på möten, på intervjuer med stadsantikvarieämbetets personal, med arbetarna, invånarna och besökarna i Gamla Havanna. De fann en ny framgångsrik och inspirerande modell för upprustning av historiska miljöer.

De framhöll vissa faktorer med avgörande betydelse, att

- verksamheten stöttas av landets politiska ledning vilket garanterar systematisk, kontinuerlig erfarenhetsuppbyggnad och utveckling.

- ”Planen för Gamla Havannas allsidiga förnyelse” grundar sig på vetenskap, forskning och samarbete med andra verksamheter, institutioner och företag för att engagera alla i skyddet av kulturarvet.

- modellen inte fördrivar de som bor i området utan tvärtom

forts nästa sida

Foto Eva B

forts från föregående sida

drar in dem som aktiva deltagare i den sociala och ekonomiska utvecklingen, vilket skapat stolthet och stärker samhällsandan.

- modellen gjort det möjligt att skapa resurser för det praktiska genomförandet (intäkter från turismen går direkt till upprustningen). Det är ett unikt exempel på allsidig förnyelse av ett kulturarv. Den har inte belastat statsbudgeten utan blivit en motor för utveckling som skapat arbetstillfällen och ekonomiska resurser.

- modellens inriktning både på byggnader och offentliga platser och på traditioner, fester, riter, stadsmiljöer och muntliga traditioner som hör till.

Utvärderingen visar hur ett nydanande förhållningssätt till kulturarvet, till samhällets kulturella mångfald och kreativitet kan bli en påtaglig drivkraft för mänsklig, samhällelig och ekonomisk utveckling och bidra till en hållbar utveckling av kultur och turism.

Foto Wiwi-Anne Johansson